

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1080

מסכת ברכות ל' - ל"ו ♦ פאה ד', י' - ח', ה'

בס"ד, ז' שבט תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ ההבדל בין נטילת ידים לברכת הנהנין
- ♦ המוציא לחם מן השמים
- ♦ "המן" - כל טעם שתבחר
- ♦ ברכה מותאמת לטעם
- ♦ לחם "מן" יוגש בסעודת הלווייתן
- ♦ גמר יצירת ה"מן" התרחש על הארץ!

- ♦ ברכה על המנועות מן הסכנה
- ♦ ברכה לבטלה, אימת?
- ♦ האדם ראוי לברך את ה' בכל היום

- ♦ סמיכת גאולה לתפילה
- ♦ ברכת הגאולה מתעלה על ידי התפילה, או להיפך
- ♦ ונשמרתם מאד לנפשותיכם
- ♦ ונשמרתם, דרשה של הגמון נכרי:
- ♦ איסור סכנה מן התורה או מדרבנן
- ♦ המסכן עצמו עובר איסור גם אם ניצל

דבר העורך

סוגרים חשבון

עם פרוס המחזור החדש של הדף היומי, לומדי דף יומי רבים העלו את רגשותיהם על גבי הכתב ושגרום למערכת. לא מעט מבין שולחי המכתבים ביקשו להביע את הד רעיונותיהם במשלים, וכולם כיוונו לדבר אחד. **לפניכם** שניים מהם. נצטט תחילה את המשלים בלבד, ולבסוף את המשל.

לכבוד מאורות הדף היומי:
היו היה קבצן.

איש מופלא שבקסמו הנדיר גרם לאנשים להזיל מעות אל כף ידו הגרומה. רבים ניסו להתחקות על טיבו, על סוד הצלחתו, אך הוא היה מקשיב לשאלות, מחייך וממשיך הלאה.

שנים עסק במלאכתו, בעצם הוא לא ידע מלאכה אחרת. בכל יום היה מחליף את פזמונו, אך מקצועו נותר כשהיה.

מידי יום נוהג היה לנוח ממלאכתו בבין הערביים, על ספסל שניצב בשדרת עצים, סופר את מעותיו ומתכנן את היום הבא.

הספסל הזה ידע את חלומו הכמוס ביותר - להיות עשיר מופלג. הוא מעולם לא גילה זאת לאיש. מידי יום היה מתיישב, פותח את אוצרותיו, סופר ומונה, בודק ומפשפש בחורים ובסדקים, מסכם ומחשב, ומרוקן בשנית את המעות אל כיסי מעילו, ונאנח.

או אז, היה נושא מבטו אל האופק ומהרהר במר גורלו. שנים רבות של איסוף מעות אינן באות לידי ביטוי נאות, כפי שציעה.

הוא לא שכח את ימי הקיץ החמים, בהם הוא מתהלך ברחובות העיר, פלגי זיעה ניגרים מגופו והוא דבק במשימתו ואינו מרפה. מזכרונו לא ימושו סופות החורף העזות, אשר עמד בהן בנחישות ובגבורה.

דף ל/א ממסך גאולה לתפילה עדיף

סמיכת גאולה לתפילה

הלכה היא, כי על המתפלל לסמוך גאולה לתפילה ("שולחן ערוך" או"ח סי' ס"ו סעי' ח'). כלומר, תפילת העמידה צריכה להיות סמוכה לברכת הגאולה, ברכת "גאל ישראל" שלפניה, ואין להפסיק ביניהן, ואפילו השומע קדיש או קדושה בעודו נמצא בין גאולה לתפילה, אינו רשאי להפסיק ולענות ("שולחן ערוך" או"ח סי' ס"ו סעי' ט'), משום שיש להסמיך גאולה לתפילה, ואפילו על עניית אמן על ברכת "גאל ישראל" של החזן, נחלקו הדעות ("שולחן ערוך" או"ח סי' קי"א סעי' א').

ברכת הגאולה מתעלה על ידי התפילה, או להיפך: הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל ("קהילות יעקב" סי' ב') מוצא, כי הראשונים נחלקו מדוע יש לסמוך גאולה לתפילה, בגין התפילה או בגין הגאולה. האם ברכת הגאולה נעלה יותר כאשר סומכים לה את תפילת העמידה או שמא, תפילת העמידה היא המתעלה כאשר היא נסמכת לברכת הגאולה.

רבינו יונה (ב/ב בדפי הרי"ף ד"ה "ומי שירצה") פוסק הלכה חשובה ועקרונית. הוזהר במקום שבו מתפללים תפילת ערבית טרם צאת הכוכבים, יתפלל עמם את תפילת העמידה בלבד, ללא קריאת שמע וברכותיה, ובצאת הכוכבים יקרא קריאת שמע עם ברכותיה, ואם ברצונו לקיים את המצווה בשלמותה, ישב ויתפלל את תפילת העמידה. זאת, אף על פי שאדם שהתפלל תפילת העמידה, אינו רשאי לחזור ולהתפלל אם אינו מחדש דבר מה בתפילתו החדשה, אך במקרה שלפנינו, אומר רבינו יונה, תפילתו השניה מחודשת בכך שהיא נסמכת לגאולה, הלא היא ברכת גאל ישראל. נמצאנו למדים, כי תפילת העמידה היא הזקוקה לברכת הגאולה, שאם לא כן, מה חידוש יש בתפילה זו על פני קודמתה. ברי, איפוא, כי לדעת רבינו יונה, יש לסמוך גאולה לתפילה, משום שעל ידי כך גדולה ומרוממת מעלת תפילת העמידה.

ואילו הרא"ש סבר להיפך - ברכת הגאולה, היא הזקוקה לתפילת העמידה. כך מוכח מפירושו בסוגיותנו. בגמרתנו מובא, כי רב אשי היה דורש לפני תלמידיו החל מאשמורת הבוקר, ובהגיע זמן קריאת שמע, היה מתפלל את ברכות קריאת שמע ואת תפילת העמידה כשהוא מיושב, ולאחר מכן בשוכו לביתו חזר והתפלל את תפילת העמידה. כאשר הוא נשאל מדוע הוא נוהג כן, השיב: "טריחא לי מילתא". לדעת הרא"ש פירוש הדברים כך הוא. מסיבות שונות, הוא התפלל בבית המדרש את תפילת העמידה בישיבה, ומאחר שאין יוצאים ידי תפילת העמידה בישיבה

צעילוי נשמת

הר"ד **אברהם אריה לייב הפטקה** ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע ו' בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה לינצר** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע י"ב בשבט תשע"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידנו עו"ד

הר"ר **שמואל לינצר** ומשפחתו שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר גליק** ז"ל

ב"ר יוסף שלמה ז"ל

נלב"ע י"א בשבט תשמ"ג

תנצב"ה

הנוצח ע"י בתו וחתנו **לוסיאן גלדצהלר** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מנחם צבי רובנר** ז"ל ב"ר אברהם וזיסל ז"ל

נלב"ע ז' בשבט תשע"ט **תנצב"ה**

הנוצח ע"י אחיו ידידנו **דוד רובנר** שיחיו - פ"ת

נר ה'
נשמת
אדם

(עיי' דברי חמודות אות ע' שכן דעת הרא"ש וכן נפסק להלכה ב"שולחן ערוך" או"ח סי' צ"ד סעי' ט), היה עליו להתפלל את תפילת העמידה בביתו, מעומד.

לכאורה, אם אכן כן, הלמאי הוא התפלל תפילת העמידה בבית המדרש, כאשר הוא יודע מראש, כי עליו לשוב ולהתפלל אותה בביתו? אין זאת, אלא כדי לסמוך גאולה לתפילה.

הבה נבדוק, סמיכת גאולה לתפילה זו, שנאמרה בישיבה, לשם מה.

אם יש לסמוך גאולה לתפילה כדי לרומם את תפילת העמידה, עדיין אין זה מובן, תפילת העמידה שהתפלל בבית המדרש על שום מה. שהרי כל עיקר הסמיכה כדי להטיב עם התפילה, ובמקרה זה התפילה ממילא אינה עולה. ברם, אם סמיכת גאולה לתפילה נועדה לצורך ברכת הגאולה, מובן היטב, כי הוא סמך לברכת הגאולה תפילת העמידה, אשר אומנם ידי תפילת עמידה לא יצא בה ידי חובה, אך מכלל תפילה לא יצאה, ונמצא סומך גאולה לתפילה.

ראוי לציין, כי יתכן בהחלט, שלדעת הרא"ש אלו ואלו דברי אלוקים חיים, היינו: יש לסמוך גאולה לתפילה, הן משום הגאולה והן משום התפילה, ששתיהן זקוקות זו לזו, שאין בהוכחה מדבריו משום שלילת האפשרות שהתפילה נזקקת לגאולה, אלא הוכחה כי אין כל ספק שברכת הגאולה מתעלה על ידי סמיכתה לתפילת העמידה.

דף לב/ב ונשמרתם מאד לנפשותיכם

ונשמרתם מאד לנפשותיכם

הכל מכירים את הפסוק (דברים ט/טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", המצוטט בעת הדגשת החובה המוטלת עלינו לשמור על גופנו ועל בריאותנו.

'ונשמרתם', דרשה של הגמון נכרי: מפתיע לגלות, כי פסוק זה מופיע בתורה לגבי איסור עבודה זרה! והוא אינו עוסק בבריאות הגוף והנפש כלל. לא עוד, אלא שבכל התלמוד לא נמצא מקור לכך שהפסוק "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" מלמדנו שעל האדם לשמור על גופו, לבד מאשר בסוגייתנו, המצטטת הלכה זו בשם הגמון נכרי, אשר טרח להביא פסוק נוסף כסיוע לדבריו: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד" (דברים ט/טו), ואף פסוק זה אינו עוסק בשמירת הגוף כלל, אלא באזהרת בני ישראל, לבל ישכחו את התורה. אכן, בעל "מנחת חינוך" (מצוה תקמ"ו) כותב, כי דברי ההגמון הנכרי לכשעצמם אינם מקור מוסמך שיש ללמוד הימנו הלכה זו.

איסור סכנה מן התורה או מדרבנן: אמנם, דברי ההגמון עצמם אינם מקור מוסמך, עד שיש פוסקים הסוברים כי איסור ההסתכנות הוא מדרבנן בלבד, אך לדעת רוב הפוסקים, הנכרי אכן צדק, ודין זה הוא מן התורה. שהנה, בגמרא (שבועות ו/א) מבואר, כי המקלל את עצמו לוקה, שנאמר "השמר לך ושמור נפשך מאד". הרי שחכמינו ז"ל קיבלו, כי יש ללמוד מפסוק זה על שמירת הנפש והגוף. בעל "חקרי לב" (יו"ד ק"א) מטעים זאת, שהרי השוכח את דברי התורה חייב מיתה, ומשהזהרתנו התורה "רק השמר מאד פן תשכח את הדברים", הורתנו, לבל נסכן את עצמנו. מכאן, יתד ופינה לכל מקרי הסכנה, כפי שכתב הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש פרק י"א): "כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך".

המסכן עצמו מואס ברצון בוראו: מעניין מאד לציין את דבריו של בעל "באר הגולה" ("שולחן ערוך" חו"מ סי' תכ"ז) החותמים את הערותיו על חלק חושן משפט בשולחן ערוך: "נראה לעניות דעתי הטעם שהזהירה התורה על שמירת הנפש הוא מטעם שהקב"ה ברא את העולם בחסדו להטיב להנבראים שיכירו גדולתו ולעבוד עבודתו בקיום מצותיו ותורתו כמש"ה כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי וכו' וליתן להם שכר טוב בעמלם והמסכן את עצמו כאילו מואס ברצון בוראו ואינו רוצה לא בעבודתו ולא במתן שכרו, ואין לך זלזול אפיקורסא יותר מזה, ולשומעים יונעם ויהי נועם ה' אלוקיני עליו ומעשה ידינו כוננה עלינו".

המסכן עצמו עובר איסור גם אם ניצל: זאת למודעי, כי אדם שסיכן את גופו עובר על האיסור, גם אם לבסוף ניצל מן הסכנה ולא אירע לו מאומה. כלומר, האיסור אינו מותנה בתוצאה, אלא עצם ההסתכנות אסורה. משום כך פסק ה"שם אריה", כי יש להלקות אדם שעבר על גשר רעוע, אף על פי שלבסוף הוא לא קרס אל מותו (עיי' "דרכי תשובה" קט"ז ס"ק ז' וב"שמירת הגוף והנפש" שם עמ' 39, וכן עולה מדברי פוסקים אחרים שהובאו שם).

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל כותב (שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"ב סי' ע"ו), כי יש להבדיל בין פעולות הקרובות לסכנה, לבין פעולות שיש בהן חשש סכנה; מן התורה נאסר לבצע פעולות שחזקתן שהן מסכנות את האדם, וחכמים הוסיפו ואסרו גם על ביצוע פעולות שיש בהן חשש סכנה (וע"ע דעות בעניין זה, בספר "שמירת הגוף והנפש", במבוא, פ"א).

ברכה על המנעות מן הסכנה: כידוע, אחד משני הטעמים לנטילת מים אחרונים שבסוף הסעודה הוא מפני הסכנה, כדי לטוף מן הידיים מלח סדומית שדבק באצבעות, והוא מסוכן לעיניים. אף על פי שפעולה זו נעשית על פי התורה, שיש לשמור על בריאות הגוף, הרמב"ם פוסק שאין מברכים עליה, "שאינם אלא מפני הסכנה", הוי אומר, זו אינה פעולה חיובית בעלת תוכן, אלא הסרת מכשול וסכנה [ועיי' ב"חיי אדם" כלל ט"ו סעי' כ"ד, לגבי הסרת מכשול מהבית ועשיית מעקה לבור שאין מברכים עליה].

רעיונות רבים ומופלאים היו לו לאיסוף מעות, עד שהיו שהציעו לו לכתוב ספר על חיי קבצן. הוא צחק ואמר: מי יאסוף לי כסף כשאתכתוב?

מכריז לא שחחו, למרות הזמן הרב שחלף, את יום השגל הגדול. הכל הסתגרו בבתיהם, מסיקים את התנורים, מתקרבלים בשכבות צמר ומסתגורים מן הלכן הבהוק. הוא לא נח. ערדליו הגבוהים צלחו את המשימה. הוא נדד מבית לבית, נקט על הדלתות וביקש צדקה, ואם אינו טועה, היה זה יום הפדיון הפורה ביותר שלו. כפקחותו הבין כי איש לא יהא מסוגל לסרב לקבצן המכתת את רגליו ביום שכזה. אם הגיע לכדי כך, בוודאי מצבו חמור עד שאינו סובל דחייה.

קרן שמש אחרונה הבלחיה על ידיו, והוא נזכר בחודש תמוז לפני שלושים שנה. האדמה בערה שלושה ימים תחת השמש. נמלים צצלו בחוריהן; פירות נחרכו על העצים; הסיד שעל קירות הבתים נסדק; בעלי החיים רבצו כפגרים, והוא... עובד כתמיד, עם רעיונותיו הבלתי נדלים.

בפנים מסכנות, צרובות שמש ואדמומת כסלק, היה מופיע על מפתנם של בני העיר, ומבקש כוס מים בשפתיו החרבות. היה זה קבצן ישיש שלימד אותו לפני שנים, כי לפני שמבקשים את הדבר הגדול, צריך לגרום לאנשים לתת משהוא קטן. אם הם התחילו לתת - הם ימשיכו, יעץ לו הקשיש. לאחר לגימת כוס המים, הגיעה בקשת הנדבה, והיא ניתנה ביד הגונה.

היו גם ענפי הדקל שניתלו על...
אם היה כותב ספר.

הוא הקיץ מחלומותיו, ופנה אל ביתו לנוח מיום העבר ולהתכונן ליום הבא.

השנים חלפו, הוא המשיך לאגור ממון בדבקות, כסף מעולם לא היה חסר לו, אך הוא הרגיש, כי הדובדבן של הקצפת שומק ממנו, עובר לידו ומתאדה.

הלווייתו שיצאה מביתו היתה רבת משתתפים. רחמנים, סקרנים וירשים.

בתום הלווייה נכנסו יורשיו אל ביתו, ובהו במעילו המפורסם, זה שתלה עליו בכל נדודיו ושימש ככספת לכל הכסף שנאגר במשך שנות חיו.

אחד מהם התעורר מקפאונו, הושיט יד אל המעיל והחל לפשפש בו. הוא תחב את ידו, עמוק, כיס בעל תכולה אדירה, שנתפר במיוחד על פי דרישותיו של הקבצן. בתחתית הכיס נחה 'השקית', הזעקעלא' המפורסמת, שלתוכה היה אוגר את מעותיו.

מבלי משה היה פרס את 'השקית', שח אותה יפה יפה, ולעיניהם המשתאות התגלה חור... חור קטן, כמעט בלתי נראה, שאייד את החלומות.

אם רק היה מגלה זאת חמש שנים לפני שנפטר, היינו עשירים...

לכבוד בית מאורות הדף היומי שלום רב.

רציתי...

חלומו הגדול היה להיות... חקלאי.

כל אחד והחלומות שלו, היה מפטיר לכשנשאל לפשר הרצון העז הלזה המקנן בליבו.

ויהי היום, חלומו קרם עור וגידים.

הוא רכש שטח אדמה עצום, והחל לטפח את האדמה. הוא העניק לה אהבה ללא מצרים, והיא השיבה לו כגמולו.

גשם ברכה ירד בחודשי החורף, הרווה את האדמה, הזרעים נבטו, הצמיחו שורשים, נאחזו בקרקע והחלו לצמוח לגובה. באותה שנה היה העמק יפה כפי שלא היה מעולם. שדות זהובים שחרעו למלוא העין והתמזגו עם תכול השמים. גבעולים עבים ינקו בכח מן הקרקע האדמדמה והזינו את הגלעינים הכרסנתיים שנאחזו בה.

לא היה מאושר ממנו.

יותר מכל אהב להתבונן בגבעוליו הזעים כדבוקה עם הרוח, אנה ואנה, ולהאזין לאיוושת הרוח הקלה המפלטת את דרכה בינות לגבעולים ומתרוממת מעליהם.

בעיצומו של הקיץ הוא החליט לרכוש חלקת אדמה נוספת, כביטוי לאשרו ולסיפוק הרב שהניבה חלקת האדמה המקסימה.

הוא השקיע את מירב מרצו ומאוייו בשדה החדשה, והותיר את השיבולים הבשלות לקמול תחת השמש, לנשור, ליבול ולהתעופף כמוף ברות.

דף לג/א ברכה שאינה צריכה

ברכה לבטלה, אימת?

יהודי נטל תפוח עסיסי לידו, בירך עליו בשם ובמלכות ברכת "בורא פרי העץ" מתוך כוונה לאוכלו, אך לאחר שהוא סיים את הברכה, נאנס ולא עלה בידו לאכול את הפרי שעליו בירך. האם הוא נחשב כמי שבירך "ברכה לבטלה". למאי נפקא מינה? פשוט מאד. בברכה זו הוא התכוון להוציא גם את חבירו ידי חובה, אם התברר כי ברכתו לבטלה, חבירו לא יצא בה ידי חובה. מחלוקת עצומה ניטשת בין גדולי הפוסקים בשאלה זו.

ברכת תרומה שבוטלה: תחילה יש להבהיר, כי לא כל ברכה שבוטלה היא "ברכה לבטלה". הנה, כאשר אדם מפריש תרומות ומעשרות, הוא מברך על מעשה המצווה. התורה הורתה, כי אדם שהפריש תרומות ומעשרות, רשאי לגשת לחכם שיבטל את ההפרשה, אם יש צורך בכך. האם על ידי כך הוא גורם שברכת ההפרשה שבירך היא "ברכה לבטלה"? הפוסקים מנמקים בכפליים, מדוע אין ברכתו הופכת לברכה לבטלה. ראשית, בזמן שחלף בין ההפרשה ועד ביטולה התרומה היתה תרומה, אלא שלאחר מכן היא בוטלה, ומאחר שבזמן שהתרומה היתה תרומה היה מותר לאכול מן הפירות, אין הברכה נחשבת ברכה לבטלה (שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' מ"ח). כמו כן, אומר ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' ש"כ ואה"ע ח"ב סי' צ"ב), הבה נשים לב לנוסח הברכה: "אשר קידשנו במצותיו וצווננו". הוי אומר, כל עוד הנהגותינו מתוות לפי ציוויו של הקב"ה, אין זו ברכה לבטלה - הקב"ה ציווה להפריש, והוא גם הורה שניתן לבטל את ההפרשה. אין זו, איפוא, ברכה לבטלה, אם התורה מתירה לעשות כן. ממקרה זה איננו יכולים, אם כן, ללמוד לגבי שאלתנו, על הנמנע מאכילת דבר מאכל שבירך עליו, שכן, ברכתו של זה לא פעלה מאומה, בשונה מן המפריש תרומה, שהיא חלה עד ביטולה. וכמו כן, בתרומה אנו יודעים שהקב"ה התיר לבטל את מעשה ההפרשה, וממילא גם את הברכה, אך לגבי אכילה, זהו גוף הספק העומד בפנינו, אם הקב"ה התיר להימלך לאחר ברכת הנהנין.

חידוש מפתיע של הריטב"א (חולין קו), פותר, לכאורה, את השאלה באחת. הריטב"א כותב, כי הנוטל את ידיו ובירך "על נטילת ידים", ואחר כך נמלך בדעתו שלא לאכול, רשאי לעשות כן, "ואין מחייבים אותו לאכול, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה".

לדעת חלק מן הפוסקים (ראה שע"ת סי' קנ"ח ס"ק א' ו"חזון איש" אור"ח סי' כ"ה ס"ק ח'), חידושו של הריטב"א קורע צוהר לעולם הברכות - ברכה לבטלה היא ברכה שנאמרה שלא במקומה. אם בשעת אמירתה היה לה מקום וצורך, היא אינה מאבדת את חיוניותה אף שהמצב השתנה לאחר מכן. לדעתם, דין ברכת הנהנין כדין נטילת ידים. מה ברכת נטילת ידים שהתבטלה אינה ברכה לבטלה, אף ברכת הנהנין שהתבטלה באונס, אינה נחשבת ברכה לבטלה ("שדי חמד", פאת השדה אסיפת דינים מערכת ברכות סי' ט).

להלכה, ה"מגן אברהם" (סי' ר"ט ס"ק ה'; סי' ר"ג ס"ק ז') מצדד, כי אף על פי שהמברך ברכה לבטלה, אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם, אם ברכת הבטלה אירעה בשוגג או באונס, השומעים יצאו ידי חובתם, וכגון, אדם שבירך על משקה ולפני שהספיק לשתות ממנה המשקה נשפך על הארץ ונמצאה ברכתו לבטלה, אך השומעים יצאו ידי חובת הברכה, וכן פסק ה"משנה ברורה" (סי' ר"ג ס"ק ט"ו).

האדם ראוי לברך את ה' בכל היום: בעל ה"חזון איש" זצ"ל (חזו"א אה"ע ז' סי' ס"ג ס"ק כ"ג), מרחיב בטעם הדברים. מדוע באמת, אין זה נחשב ברכה לבטלה. בהתייחסו לקידושי טעות, אדם אשר קידש אשה ומפני טעות מסויימת הקידושין לא חלו, כותב ה"חזון איש", כי הברכות אשר בורכו במעמד הקידושין אינן "ברכה לבטלה", ואף שהיה בטעות, ראוי האדם לברך את ה' בכל היום, אלא שאין רשאי להרבות בזה... ולכן צריך להתנהג בגדרים מיוחדים, ולזה הגדירם חז"ל אימתי לברך וקבעו השעות שהאדם יותר מוכן בהכרת בוראו וחסדיו, וכל שעשה ברשות, חשוב ברכה ויוצא בה, שכבר הגיע שעה המוכנת אף שהיתה בטעות".

ההבדל בין נטילת ידים לברכת הנהנין: עתה, נפנה אל האחרונים ("שדי חמד", פאת השדה אסיפת דינים מערכת ברכות סי' ט', בשם ה"תהלה לדוד" ופוסקים נוספים) החולקים וסוברים, כי לא ניתן להוכיח מאומה מחידושו של הריטב"א, ושונה היא ברכת נטילת ידים מברכת הנהנין. לדעתם, ברכת "נטילת ידים" לא נאמרה על חלל ריק, אף שלאחר מכן הנוטל לא אכל, ואילו המברך על דבר מאכל ולא אכלו, ברכתו נותרה חסרת ביטוי. שהנה, המבקש לאכול, צריך ליטול את ידיו. ברכת הנטילה מתייחסת למעשה הנטילה. כלום, מעשה הנטילה לא בוצע? הרי הוא נטל את ידיו, הברכה חלה על המעשה, אלא שלאחר מכן הוא נמלך והחליט להפסיק את התהליך, לא להשתמש בהיתר הנטילה ולאכול לחם. ניחא. ברם, המברך על דבר מאכל ולבסוף אינו אוכלו, בירך על לא מאום, ואין זה אלא כמברך על נטילת ידים ולבסוף אינו נוטל את ידיו [ועיי"ש עוד בשד"ח שכתב להוכיח מדברי התוס' בתענית י"א/ב ד"ה לך" שחולקים ע"ד הריטב"א והביא ראשונים נוספים כדעת תוס'. אמנם יתכן שיש לחלק בין המקרים].

דף לה/א המוציא לחם מן הארץ. דף מח/ב משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן

המוציא לחם מן השמים

על הלחם, שמקורו מן הארץ, אנו מברכים "המוציא לחם מן הארץ".

מה ברכו אבותינו על המן שירד להם מן השמים?

בשאלה זו דנו רבים, ואף השלכה הלכתית מעשית לדבר.

הנמשל בא לידי ביטוי במכתבו הנרגש של יהודי מדרום הארץ.

כבוד רבני בית המדרש מאורות הדף היומי. אני רוצה לומר לכם, שהרעיון הנפלא של לימוד שתי הלכות בכל יום אחרי הדף היומי, גורם לי אושר שאין בכוחי להסביר אותו.

אני לומד דף יומי כבר שנים. ברוך ה', אשר לא עזב חסדו, לא החסרתי אפילו שיעור בודד, והספקתי מסכתות רבות. אבל הרעיון של ההלכה, הוא, איך לומר, החותמת של השיעור, הוא הקשר של השק. זה כמו שאופה צריך לדעת להוציא את העוגה בדיוק בזמן מהתנוה, לא מוקדם מידי ולא מאוחר מידי. אשריכם.

המעוניין לכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93; תל: 03-570-67-93; mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לג/א ומת אותו ערוד

המוציא לך מים

רש"י מביא בשם הירושלמי, כי לאחר נשיכת ערוד יש למהר למקום מים - אם הערוד מקדים, מת האדם, ואם האדם מקדים, מת הערוד.

המהרי"ט צהלון פירש בכך את האמור בפסוק אודות המדבר בו הלכו בני ישראל (דברים ח/ט): "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים". בדרך הטבע, אינך יכול להקדים את הערוד הנושך, אולם הקב"ה "המוציא לך מים מצור החלמיש", בכדי להנצל...

דף לד/א - נא רפא נא לה

נא - נא

כותב החיד"א:

צא ולמד מה זו גמרא מושלמת

בשורה ללומדי הדף היומי! הגמרא המושלמת ללימוד בחשק **בהוצאת עוז והדר ומאורות הדף היומי**

- רקע מיוחד שמקל על הקריאה ומונע כאבי עיניים
- מנוקד ומפוסק בדיוק ובשלמות
- הדגשות לסימון תחילת עניין בגמרא, ברש"י ובתוספות
- כולל פירוש מאורות ההלכה
- עם משניות זרעים וטהרות מבוארות

ברכת גדולי ישראל

להשיג בחנויות הספרים ובטלפון: 1-800-22-55-66

בגמרא (להלן מח/ב) נאמר בשם רב נחמן, כי משה רבינו תיקן לישראל את "ברכת הזן" בשעה שירד להם מן מן השמים. אין עוררין, איפוא, כי לאחר אכילת המן הם בירכו ברכת המזון.

"המן" - כל טעם שתבחר: מהר"י ענגיל מעיר כי יש להבין זאת, שכן, המן לא היה מחמשת מיני דגן שמברכים עליהם ברכת המזון, אלא כל מי שביקש לחוש טעם מסויים במן, חש אותו. האם מברכים על טעם נטול ממשות, וכי על תות שדה בטעם לחם מברכים ברכת המזון? אין זאת, הוא משיב, אלא שרב נחמן סובר כדעה המובאת במסכת יומא (עה/א), כי מי אשר ביקש לחוש טעם מסויים במן, לא זו בלבד שחש את טעמו, אלא שהמן נהפך והיה לאותו מאכל שבו חשק היהודי. משכך, מי שביקש לחוש טעם לחם, המן שבידו הפך והיה ללחם, ובזאת שעליו לברך ברכת המזון (גליוני השי"ס מח/ב).

ברכה מותאמת לטעם: כך גם סובר בעל "מרכבת המשנה" (על המכילתא, בשלח), כי הברכה הראשונה שבירכו על המן היתה בהתאם לבקשתו של היהודי שעמד לאכול את המן, משום שמהות המן הפכה לאותו מאכל שבו חשק היהודי. ברם, דווקא מטעם זה היו שטענו, כי לא בירכו ברכה ראשונה על המן, משום שקיים חשש סביר שברכה זו תהא לבטלה, שכן, יכול היה יהודי לברך על מן מתוך מחשבה שהוא רוצה לחוש טעם לחם, ועד שיגישו לפיו יהרהר באפרסק עסיסי ובין רגע המן יהפוך לאפרסק בשל, ונמצאת ברכת המוציא שבירך תחילה בטלה ומיותרת (פרדס יוסף בשלח טז/ב, ועיי רבינו בחיי שמות טז/ז).

ברם, פוסקים אחרים סוברים, כי המן דווקא היה לחם, כמוכח מן הפסוקים "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" (בשלח טז/ד), "ודגן שמים נתן למו" (תהלים עח/ד). רבי חיים פאלאגי בספרו "נפש חיים" מערכת מ' אות ק"ו). רבינו אפרים (עיי "חומת אנך" לחיד"א תהלים עח) כתב, שהמן היה "כגרעיני חיטה מגובל כעיסה בלולה במים רבים".

לחם "מן" יוגש בסעודת הלווייתן: יש אחרונים (עיי "חיי אדם" כלל קנ"ב ב"נשמת אדם" שם) שהעירו, כי אין זה פשוט כלל ועיקר שיש לברך "המוציא" על המן, אף אם אכן היה לחם, או "בורא פרי העץ" אם היה פרי עסיסי. שכן, המן ירד מן השמים, לא יצא מן הארץ ולא גדל על העץ. אכן, בספר "חסידים" (הוצאת מקיצי נרדמים סי' תתת"מ) כתב כי אבותינו בירכו על המן, "המוציא לחם מן השמים". לדעת רמ"ע מפאנו (במאמרי השבתות) עוד נזכה, בקרוב בימינו, לברך פעם אחת ברכת "המוציא לחם מן השמים". הוא כותב, כי הלחם שיוגש בסעודת הלווייתן לעתיד לבוא, יהא מצנצנת המן וכה תהא ברכתו (מובא ב"בני יששכר", מאמרי השבתות, מאמר ג).

בעל "חיי אדם" (שם) דן בדברים אלו אגב דיון אחר: ברכת המוציא על חיטה שנבטה בעציץ שאינו נקוב, האם יש לברך 'המוציא לחם מן הארץ' על הלחם שנאפה מחיטה זו, או שמא מאחר שלא היה מחובר לקרקע, אין לברך עליו כן, שהרי לא יצא מן הארץ.

גמר יצירת ה"מן" התרחש על הארץ: בעל "שפתי צדיק" (בשלח) כותב, כי מתחילה היה סבור גם הוא שלא בירכו על המן "המוציא לחם מן הארץ" אלא "מן השמים" עד שנוכח בדברי הספורנו, כי מי שלקט מן בשבת עבר על איסור שכן הוא "עוקר דבר מגידולו". הוי אומר, כי גמר יצירת המן התרחש בשעותיו על הארץ, לאחר ירידתו מן השמים. מעתה, יש לברך עליו המוציא לחם מן הארץ, שגם ממנה גידולו... (ועיי שו"ת "אבני נזר" אור"ח סי' ק"ל מש"כ על דברי הספורנו, ו"פסקי תשובה" סי' ר"פ-רפ"א).

"שמעתי בשם הקדמונים זכרונם לברכה, שמשא רבינו ע"ה מסרו לו סוד זה בשמים, שכשיתפלא ויאמר ב' פעמים 'נא' בתפילתו תתקבל תפילתו, ומשום כך התפלל א-ל נא רפא נא". ובה פירושו העניין כשהתפלל על כניסתו לארץ ואמר "אעברה נא ואראה", אמר לו הש"ת "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" - 'בדבר הזה' דייקא, שלא יזכר עוד מלת "נא" ("נחל קדומים", בהעלותך).

דף לד/א כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר א-ל נא רפא נא לה ולא מקדמר שמה דמרים

עדיין השם רמוז

ואף על פי כן, נרמז שמה ושם אמה: **רפא נא** בגימטריא **מרים יוכבד...** ("דגל מחנה אפרים", בהעלותך).

דף לד/ב אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף

מקובל או...

יהודי שהתחזה למקובל בא לפני רבי אייזל הריף זצ"ל וביקש ממנו הסכמה לספרו. גם לאחר הפצרות רבות לא נענה רבי אייזל. לשאלת מקורביו השיב: אמש ראיתיו עובר לפני התיבה ומגמגם בתפילתו כמי שאינו יודע פירוש המילות, והרי אמרו חז"ל: "אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו..."

לעילוי נשמת הר"ר **שלמה זלמן פורוש** ז"ל ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' בשבט ומרת **שרה פורוש** ע"ה ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן **תנצב"ה** הונצח ע"י ידידו הר"ר **שאוול יצחק פניגשטיין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת הרב **אפרים צבי רימל** ז"ל ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע ט' בשבט תשל"ח **תנצב"ה** הונצח ע"י ידידו הר"ר **יוסף מאיר רימל** ומשפ' שיחיו - נוה צוף

לעילוי נשמת הר"ר **יצחק הרלינג** ז"ל בן ר' משה צבי ז"ל נלב"ע י"א בשבט תשס"ו **תנצב"ה** הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר **אלתר יוסף מאירוביץ** ז"ל ב"ר זאב ז"ל נלב"ע י"א בשבט תשל"ז **תנצב"ה** הונצח ע"י בנו הר"ר **אברהם זאב מאירוביץ** ומשפ' שיחיו

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

ברכת גדולי ישראל

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן שר התורה מרן ראש הישיבה
 הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764

לעילוי נשמת **מרת יהודית גיפמן** ע"ה בת ר' יוסף חיים ז"ל נלב"ע י"א בשבט תשס"ח **תנצב"ה** הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אילן גיפמן** ה"ו ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל